

Afetlerde Sosyal Medya Kullanımının Ölüm Korkusu Üzerine Etkisi

The Effect of Social Media Use on Fear of Death

 Esra BEKİRCAN¹, Vesile ADIGÜZEL², Kübra TAN³

¹Öğr. Gör. Dr., Trabzon Üniversitesi, Tonya Meslek Yüksekokulu, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Trabzon, Türkiye, esrasancar1991@hotmail.com (Sorumlu Yazar)

²Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Yalova, Türkiye, vesileadgzl@gmail.com

³Öğr. Gör. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Dişçilik Hizmetleri Bölümü, Artvin, Türkiye, tankubra@hotmail.com

Geliş tarihi/Received: 12.10.2023

Kabul tarihi/Accepted: 25.11.2023

Yayın tarihi/Online published: 15.06.2024

DOI: [pashid.1375050](https://doi.org/10.13750/pashid.1375050)

ÖZET

Bu araştırma afetlerde sosyal medya kullanımının ölüm korkusu üzerine etkisini incelemek amacı ile yapıldı. Kesitsel ve tanımlayıcı nitelikte olan bu çalışmanın örneklemini üç farklı devlet üniversitesinin sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve sağlık bilimleri fakültesinde okuyan 427 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Sosyo-Demografik Veri Formu, Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği (SMKAÖ) ve Ölüm Kaygısı Ölçeği (ÖKÖ) kullanılarak toplandı. Verilerin analizinde betimsel istatistik yöntemleri, bağımsız örnekler için t testi, tek yönlü varyans analizi, Tukey testi ve değişkenler arasında ilişki bakılırken korelasyon testleri kullanıldı. Bireylerin ÖKÖ ortalama puanı $58,91 \pm 21,23$ ve SMKAÖ ortalama puanı $39,56 \pm 6,30$ olarak saptandı. Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği ile Ölüm Kaygısı Ölçeği arasında orta derecede pozitif bir korelasyon olduğu tespit edildi ($r=0,243$, $p=0,001$). Bireylerin afet döneminde sosyal medya kullanımı arttıkça ölüm kaygısı düzeyinin de arttığı tespit edildi. Afet dönemlerinde sosyal medya paylaşımlarının bireylerin ölüm kaygısı yaşamalarına neden olabileceği için özellikle afet dönemlerinde sosyal medyanın daha bilinçli kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, sosyal medya, ölüm, korku

ABSTRACT

This research was conducted with the aim of examining the influence of social media usage during disasters on death anxiety. This descriptive study's sample consisted of 427 students attending health services vocational schools and faculty of health sciences at three different state universities. The research data were collected using a Socio-Demographic Data Form, Social Media Use Purposes Scale (SMUPS) and Death Anxiety Scale (DAS). Descriptive statistical methods, t-test for independent samples, one-way analysis of variance, Tukey test and correlation tests were used to analyze the data. The individuals' average score on the DAS was found to be 58.91 ± 21.23 , and the average score on the SMUPS was 39.56 ± 6.30 . A moderate positive correlation was found between the Social Media Use Purposes Scale and the Death Anxiety Scale ($r=0.243$, $p=0.001$). It was observed that individuals' levels of death anxiety increase as their social media usage during disaster periods increases. Since social media sharing during disaster periods can lead to individuals experiencing death anxiety, especially during such times, more conscious use of social media is recommended.

Keywords: Disaster, social media, death, fear

GİRİŞ

İnsanlar ve diğer varlıklar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme gücünün yetersiz kaldığı doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylara afet denir (Kadioğlu, 2008). Afetlerin hangi türü yaşanırsa yaşansın toplumlar üzerinde çeşitli derecelerde etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2019). Afetten etkilenen bireylere yardım edilmesini sağlamak ve afet sürecinin başarılı bir şekilde yönetilmesinde bireyler ve toplum arasındaki etkileşim önemli olabilmektedir. Afete dair bilgi ve ihtiyaçların paylaşılmasında sosyal medya önemli bir yer tutmaktadır. Afetler sırasında veya sonrasında bireyler yakınlarının güvende olduklarını bilmek ve afete yönelik daha güvenilir bilgi almak için sosyal medyayı daha fazla kullanabilmektedir (Hawthorne, Perreault, 2015; Palen, Hughes, 2018; Usta, Yükseler, 2021). Böylelikle sosyal medya kullanımı afetler sırasında veya sonrasında bilgiye kolay ulaşılmasını (Demiröz, 2020), duyguların ifade edilmesini (Li, Wang, Zhang, Wen, 2020), afetlerin boyutunu gösterme ve krizlerin yönetiminde etkili olabilmekte (Al-Saggaf, Simmons, 2015) ve birey ile kurumlar arasındaki etkileşimi arttırabilmektedir (Demiröz, 2020). Afet döneminde sosyal medyada yapılan bilgi paylaşımları bireyler üzerinde olumlu etkiler yapabilmesine rağmen (Houston vd., 2015; Zhao, Zhou, 2020) çok sayıda çalışma toplu travma olayları sırasında sosyal medyaya maruz kalmanın ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini belirtmektedir (Jin, 2009; Beigi, vd., 2016; Zhao, Zhou, 2020; Argın, 2023; Tarakçı, 2023). Literatürde yer alan çalışmalarda sosyal medyada travmatik olaylara yoğun bir şekilde maruz kalan insanların stres düzeylerinin daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Zhao, Zhou, 2020; Jin, 2009; Thompson, Jones, Holman, Silver, 2019; Jones, Thompson, Schetter, Silver, 2017).

İnsanlar deprem gibi travmatik yaşantıların ardından deneyimledikleri stres ve ölüm korkusuyla başa çıkabilmek, depremin beraberinde getirdiği belirsizlik hissini gidermek ve geleceğe yönelik güven duygusunu geliştirebilmek için bilgi edinmeye ihtiyaç duyabilmektedir (Helton, Head, Kemp, 2011; Dunn, Schweitzer, 2005; Thompson,

vd., 2019). Buna yönelik yazılı, görsel ve işitsel medya ortamları üzerinde kontrolsüz şekilde çok fazla mesaj akışının olması bireylerin deprem sonrası yaşadıkları korkuyu körükleyebilmektedir (Ceylan, Yapıcı, 2020). Sosyal medyada deprem bölgesindeki yıkılan binaların paylaşılması, ölüm haberlerinin paylaşılması, doğru ya da yanlış bilgilerin insanlar üzerinde olumsuz etkiler yapması bireylerin ölüm gerçeği ile yüz yüze gelmesine sebep olabilir (Zhao, Zhou, 2020; Kırmızı, 2023). Ülkemizde gerçekleşen 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler sonucu ortaya çıkan ağır tablonun, ölüm ve yaralanmaların, binaların yıkılma sahnelerinin korku ve kaygıyı arttırdığı ifade edilmektedir (Kırmızı, 2023).

Ölüm kavramı ile birçok kez karşılaşacakları meslek grubu olan sağlık öğrencilerinin ölüme ilişkin yüksek kaygılarının olduğu belirtilmektedir (Köse, Karaaslan, Akbal, 2018). Sosyal medyayı en sık kullanan grup olan gençler (Baz, 2018) üzerinde afet döneminde yapılan sosyal medya içeriklerinden olumlu ve olumsuz etkilerinin bulunduğu bildirilmektedir (Shahjahan, Grimm, Allen, 2021; Goh, Sun, 2015). Özellikle ölüm kavramına gerek eğitim süreçlerinde gerekse klinik uygulamalarda tanık olma olasılıkları fazla olan sağlık alanında eğitim gören öğrencilerin afet dönemlerinde ölüm kaygılarının belirlenmesi ölüm gerçeği ile yüzleşmelerine yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında sosyal medya kullanımının ölüm korkusu üzerine etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt arandı:

- Öğrencilerin afet döneminde sosyal medya kullanımı ve ölüm korkusu düzeyi nedir?
- Öğrencilerin afet döneminde sosyal medya kullanımının ölüm korkusu üzerine etkisi nedir?

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma kesitsel, tanımlayıcı bir araştırmadır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Çalışmanın verileri Mart-Mayıs 2023 tarihleri arasında kurum izinleri alınmış üç farklı devlet üniversitesinin sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve sağlık bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerinden elde edilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Türkiye’de bulunan üç farklı devlet üniversitesinin sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve sağlık bilimleri fakültesinde okuyan 1000 öğrenci bu araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise G*Power kullanılarak yapılan örneklem ve güç hesabı sonucuna göre 345 kişi olarak belirlenmiştir. Araştırmaya kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılan ve gönüllü olarak katılmayı kabul eden 427 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Çalışmaya Dahil Edilme ve Dışlanma Ölçütleri

Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve sağlık bilimleri fakültesinde okuyan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan tüm öğrenciler çalışmaya dahil edilmiş olup çalışmaya katılmak istemeyen bireyler çalışma dışı bırakılmıştır.

Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları

Çalışmada Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Ölüm Kaygısı Ölçeği ve Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği kullanılmıştır

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan yaş, cinsiyet, depresyon ve sosyal medya kullanımına yönelik soruların yer aldığı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır.

Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği (SMKAÖ)

Sosyal paylaşım ağları ve sosyal ağları kullanım nedenlerinin belirlenmesi amacıyla Solmaz ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği (Solmaz, Tekin, Herzem, Demir, 2013), Çömlekçi ve Başol (2019) tarafından “Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği” olarak 11 madde ve tek alt boyuttan oluşacak şekilde revize edilmiştir. Ölçek 5’li likert

olup ters kodlanmış ifade bulunmamaktadır (Çömlekçi, Başol, 2019). Bu çalışma için ölçek iç tutarlılık Cronbach alfa değeri .95 olarak hesaplanmıştır.

Ölüm Kaygısı Ölçeği (ÖKÖ)

ÖKÖ, Sarıkaya ve Baloğlu (2013) tarafından ölüm kaygısını ölçmek amacıyla geliştirilen beşli likertten oluşan 20 maddelik ve 3 alt boyutu olan bir ölçektir. Ölçekte, ölümün belirsizliği faktörü; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 maruz kalma faktörü; 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ve acı çekme faktörü; 18, 19, 20 maddelerini kapsamaktadır. Ölçek puanlamasında ‘hiçbir zaman’ cevabı için sıfır puan, ‘nadiren’ cevabı için bir puan, ‘ara sıra’ cevabı için iki puan, ‘sık sık’ cevabı için üç puan ve ‘her zaman’ cevabı için dört puan olarak hesaplanmaktadır. Ölçek puan aralığı 0-80 arasında olup puan arttıkça ölüm kaygısının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach alfa değerinin .95 olarak hesaplanmıştır (Sarıkaya, 2013). Bu çalışma için ölçeğin iç tutarlılık Cronbach alfa değeri .95 bulunmuştur

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırma Mart-Mayıs 2023 tarihlerinde uzaktan öğretim (çevrimiçi) yoluyla eğitim-öğretime devam eden öğrenciler ile WhatsApp aracılığıyla Google form iletilerek yapılmıştır. Google form aracılığı ile çalışmanın amacı, kapsamı ve katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu bilgisi ekranda verildikten sonra “okudum ve araştırmaya katılmayı kabul ediyorum” sekmesi ile ankete başlamadan önce bireylerin gönüllülük onamları alınmıştır. Google forma her bir katılımcının bir kez anketi doldurabileceği şekilde erişim kısıtlılığı konulmuştur. Veri toplama işlemi bittikten sonra veriler Excel formatına aktarılıp kullanılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Bu çalışmada Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 25 paket programı kullanılmıştır. Değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığına bakmak için çarpıklık ve basıklık katsayılarından yararlanılmıştır. Güvenilirlik için iç tutarlılık katsayısı olarak Cronbach’s Alpha test istatistiğinden yararlanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelmeleri nedeniyle bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü ANOVA testinden

yararlanılmıştır. ANOVA testinde farklılık olması durumunda varyansların homojenliği varsayımı dikkate alınarak Tukey testi ile farklılıklar hesaplanmış olup sürekli değişkenler arasında ilişki bakılırken pearson korelasyon testleri kullanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak $p < 0,05$ olması temel alınmıştır.

Etik Onay

Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu E-18457941-050.99-83784 sayılı etik kurul onayı ve çalışmada yer alan üniversitelerden yazılı kurum izinleri alınmıştır. Çalışmaya dahil olan bireylere Google form aracılığı ile çalışmanın amacı, kapsamı ve katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu bilgisi ekranda

verildikten sonra “okudum ve araştırmaya katılmayı kabul ediyorum” sekmesi ile ankete başlamadan önce bireylerin gönüllülük onamları alındı.

Sınırlılıklar ve Güçlü Yanları

Araştırmanın yapıldığı dönemde öğrenciler uzaktan eğitim yoluyla eğitim aldıkları için anket formları yüz yüze görüşme yöntemiyle doldurulamadığından bu durumun çalışmanın sınırlılığını oluşturabilmektedir. Çalışmanın depremin gerçekleştiği dönemde yapılması bireylerin depreme yönelik duygu ve düşüncelerini zaman aşımına uğramadan daha belirgin bir şekilde ortaya koyabilmesi çalışmanın güçlü yanını oluşturmaktadır.

BULGULAR

Tablo 1'e göre çalışmaya dahil olan bireylerin yaş ortalaması $20,75 \pm 2,18$ olup %80,80'i kadın, %19,20'si erkek cinsiyetinden oluşmaktadır. Deprem döneminde sosyal medya kullanımına yönelik olarak bireylerin %54,57'si internette günde 5 saatten fazla zaman geçirdiklerini ve en sık kullanılan sosyal medya araçları olarak %47,9'u whatsapp ve %26,8'i twitter'ı sıklıkla tercih ettiklerini ifade etmektedirler.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Kadın	345	80,80
	Erkek	82	19,20
Eğitim düzeyi	Fakülte	122	28,57
	Meslek	305	71,43
	Yüksekokulu		
Yaşanılan Yer	İlçe	173	40,52
	İl	254	59,48
İnternet Kullanım Süresi	1-2 Saat	39	9,13
	2-4 Saat	155	36,30
	5 saat +	233	54,57
Deprem Döneminde Kullanılan Sosyal Medya Araçları	Twitter	187	26,8
	Telegram	19	2,7
	Whatsapp	335	47,9
Sosyal Medya Araçları	TV	92	13,2
	Instagram	66	9,4
		Ort±SS	Min-Max
Yaş		20,75±2,18	8-38

Tablo 2'ye göre çalışmaya katılan öğrencilerin ÖKÖ toplam puan ortalaması $58,91 \pm 21,23$ ve ölçeğin alt boyutlarının ölüm belirsizliği puan ortalaması $30,09 \pm 10,99$, ölümü düşünme ve tanıklık etme puan ortalaması $20,03 \pm 7,78$ ve acı çekme puan ortalaması $8,79 \pm 3,33$ olduğu saptandı. SMKAÖ toplam puan ortalaması ise $39,56 \pm 6,30$ olduğu belirlendi.

Tablo 2. Ölüm Kaygısı Ölçeği ve Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Toplam Puan Tablosu

Değişken	Min-Max	Ort ±SS
Ölüm Belirsizliği	10-50	30,09±10,99
Ölümü Düşünme ve Tanıklık	7-35	20,03±7,78
Acı Çekme	3-15	8,79±3,33
Ölüm Kaygısı Ölçeği	20-100	58,91±21,23
Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği	20-55	39,56±6,30

SMKAÖ ile ölüm belirsizliği alt boyutu arasında ($r=0,243$, $p=0,001$), ölümü düşünme ve tanıklık arasında ($r=0,229$, $p=0,001$), acı çekme ($r=0,211$, $p=0,001$) ve ÖKÖ arasında ($r=0,243$, $p=0,001$) orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi (Tablo 3).

Tablo 4'e göre ölüm kaygısını sosyal medya kullanım amaçlarına göre yordamak için yapılan regresyon analizinde kurulan model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=26,65$; $p<0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölüm kaygısının anlamlı bir yordayıcısıdır ve %6' sını açıklamaktadır ($t=5,162$; $p<0,05$). Önem sırası (Beta=0,243) şeklindedir.

Tablo 4. Regresyon

	B	Std. Error	Beta	T	p	R	R ²	F	p
Sabit	226,533	66,352		44,177	0,000				
Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçek	0,818	0,159	0,243	55,162	0,000	0,243	0,060	226,650	0,001*

Bağımlı Değişken: Ölüm Kaygısı Ölçeği

TARTIŞMA

Bu çalışmada yer alan bireylerin yarısından çoğunun özellikle deprem döneminde internette günde 5 saatten fazla zaman geçirdikleri ve sosyal medya araçları olarak whatsapp ve twitter'ı sıklıkla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin sosyal medyada günde ortalama 4 saat 16 dakika zaman harcadıkları ve Türkiye ortalamasının 2 saat 48 dakika olduğu (Sarıkaya, 2013) sonucundan hareketle özellikle deprem döneminde öğrencilerin sosyal medyayı daha fazla kullandıkları ifade edilebilir. Bu çalışmada yer alan bireylerin özellikle deprem döneminde sosyal medya araçlarından whatsapp ve twitteri daha fazla tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Çömlekçi ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada Instagram uygulaması gençler tarafından en sık kullanılan ve zaman geçirilen bir uygulama olduğu tespit edilmiştir (Çömlekçi, Başol, 2019). Literatür incelemesinde deprem dönemlerinde bilginin hızlı ve doğru yayılmasında twitterin en çok kullanılan sosyal medya araçlarından biri olduğu belirtilmektedir

Tablo 3. Ölüm Kaygısı Ölçeği ve Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Arasındaki Korelasyon Tablosu

Değişken	İstatistik	Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçek
Ölüm	R	,243**
Belirsizliği	P	0,001*
Ölümü	R	,229**
Düşünme ve Tanıklık	P	0,001*
Acı Çekme	R	,211**
	P	0,001*
Ölüm Kaygısı	R	,243**
Ölçek	P	0,001*

* $p<0,05$; r =korelasyon katsayısı

(Wang, Ye, 2018; Martínez-Rojas, del Carmen Pardo-Ferreira, Rubio-Romero, 2018; Murthy, Longwell, 2013). Bu doğrultuda twitter, instagram ve whatsappın özellikle afet gibi kriz dönemlerinde bilgi paylaşımında, mevcut durumun ortaya konmasında sıklıkla kullanılan sosyal medya araçlarından olduğu ifade edilebilir.

Yapılan bu çalışmada sağlık bilimleri alanında okuyan öğrencilerin afet döneminde sosyal medya kullanım amaçları arttıkça ölüm kaygısı düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. İnsanlar genellikle kriz ya da travmatik etkisi olan olaylar ile ilgili sosyal medyadan bilgi almaya çalışır (Garfin, Silver, Holman, 2020) ve koşullar üzerinde kontrol kazanmaya çalıştıkça ölüm kaygısı düzeylerinin artmasına neden olabilir (Tausczik, Faasse, Pennebaker, Petrie, 2012). İnsan hayatını tehdit eden afet gibi olağandışı durumlarda bireyler ölüm karşısında kendilerini savunmasız hissedebilir ve bu durum bireylerin ölüme karşı olumsuz tutum

sergilemelerine ve ölüm kaygısı geliştirmelerine yol açabilmektedir (Turhan, 2021). Afetlerde görev alan bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada afet sonrası bu bireylerde ölüm korkusu ve ölümden kaçınma tutumlarının geliştiği belirtilmiştir (Linley, Joseph, 2006). Doğrudan veya dolaylı olarak afete maruz kalma sonucu yoğun ölüm korkusu yaşamak bireylerde travma sonrası stres bozukluğu gelişme riskini arttırabilir (Karancı, 2008; İnal, Erdim, 2015). 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası Twitter platformu üzerinden yapılan analiz sonucunda sergilenen travmatik tepkiler arasında acı ve korku duyma, suçluluk duygusu hissetme, anlamsızlık ve belirsizlik durumu yaşama, öfke ve gerginlik hissetme, ipe kapanma, ümitsizlik ve ölüm korkusu gibi duygular yer almıştır (Kırman, 2023). Yapılan bir çalışmada olağanüstü durumlarda sosyal medya ortamlarında dolaşan kontrolsüz mesaj, görüntü ve videoların insanların endişe, kaygı ve ölüm korkusu duygusunu arttırdığı belirtilmektedir (Ceylan, Yapıcı, 2020). İnsanların kendi ölümlülüğünü fark etmesi, ölümün kaçınılmazlığı ve ölüm üzerindeki kontrol eksikliği bireylerde aşırı düzeyde stres ve kaygı yaratabilmektedir (Mahat-Shamir, vd., 2021). Bireylerin ölüm düşüncesine karşı adaptif baş etme mekanizmalarını kullanamamaları durumunda hayatın anlamının kaybolması, hayat beklentisinin azalması ve ölüm kaygısını daha yüksek düzeylerde yaşayabilecekleri belirtilmektedir (Alexander, 2014). Sosyal medya kullanımı genellikle stresli

olaylara geniş ve ayrıntılı bir şekilde yer vererek kişinin kendi savunmasızlığının ve ölümlülüğünün farkına varması sonucu kaygı ve stresle ilişkili bozukluklar yaşama olasılığını da arttırabilmektedir (Mahat-Shamir, vd., 2021). Ayrıca sosyal medyada yer alan bilgilerin yanıltıcı, çarpıtılmış, alarm verici veya söylenti olabilmesi durumundan dolayı afetlerde sosyal medya kullanımı insanlar üzerinde kaos ve güvensizlik duygusunu arttırabilmektedir (Alexander, 2014). Sosyal medyada paylaşılan içeriklerin deprem sonrasında bireylerin hayatta kalma güdülerinin zedelenmesine yol açarak ölüm gerçeği ile yüzleşmesine neden olabilmektedir. Bu çalışmanın sonucu afet gibi kitlesel etkilere yol açan olaylarda sosyal medyada paylaşılan içeriklerin bireylerin ölüm korkusu duygusunu tetikleyebildiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçtan hareketle özellikle deprem döneminde sosyal medya kullanımının yönetim ve organizasyonda olumlu etkilerine rağmen sosyal medyanın yanlış kullanımı bireyler üzerinde korku, endişe ve çaresizlik duygularını uyandırabilmektedir. Deprem döneminde yapılan paylaşımların hassasiyet ile yapılması, var olan mevcut tabloyu daha da kötüleştirmeden insanların umutsuzluğa kapılmalarına neden olmadan yapılması önerilmektedir. Bu nedenle afetler sırasında sosyal medyanın doğru amaçlara hizmet edecek şekilde kullanılması bireylerin kaygı, korku gibi olumsuz duygularından korunmasını sağlayabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada yer alan bireylerin çoğunun özellikle deprem döneminde internette günde 5 saatten fazla zaman geçirdikleri ve sosyal medya araçları olarak whatsapp ve twitter'ı sıklıkla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin afet döneminde sosyal medya kullanımları arttıkça ölüm kaygısı düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle afet zamanlarında doğru bilginin üretilmesi ve

paylaşılması bireylerin ruh sağlığı üzerinde önemli etkiler yapabilmektedir. Afet zamanlarında bilginin güvenilirliği ve doğruluğu için resmi kurum ve kuruluşların takip edilmesi önerilmektedir. Afet döneminde sosyal medya araçlarının amaca uygun bir şekilde ve daha bilinçli kullanılması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarların herhangi bir çıkarı dayalı ilişkisi yoktur.

Araştırma Desteği: Bu çalışma için herhangi bir araştırma desteği alınmamıştır.

REFERENCES

- Alexander, D. E. (2014). Social media in disaster risk reduction and crisis management. *Science and Engineering Ethics*, 20:717-733.
- Al-Saggaf, Y., Simmons, P. (2015). Social media in Saudi Arabia: Exploring its use during two natural disasters. *Technological Forecasting and Social Change*, 95(1), 3-15.
<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2014.08.013>.
- Argın, Y. (2023). Doğal afetlerde sosyal medya kullanımı: 2023 kahramanmaraş depremi özelinde twitter örneği. *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 140-165.
- Baz, F. Ç. (2018). Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine çalışma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 276-295.
- Beigi, G., Hu, X., Maciejewski, R., & Liu, H. (2016). An overview of sentiment analysis in social media and its applications in disaster relief. *Sentiment Analysis and Ontology Engineering: An Environment of Computational Intelligence*, 313-340.
- Cariappa, M. P., Khanduri, P. (2003). Health emergencies in large populations: the orissa experience. *Medical Journal Armed Forces India*, 59(4), 286-9.
[https://doi.org/10.1016/S0377-1237\(03\)80136-3](https://doi.org/10.1016/S0377-1237(03)80136-3).
- Ceylan, İ., Yapıcı, A. (2020). Dehşet yönetimi kuramı ve dinî dünya görüşü bağlamında ölüm korkusuyla başa çıkma: Ankara terör saldırıları üzerine nitel bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 643-666.
- Çömlekçi, M.F., Başol, O. (2019). Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 173-188.
<https://doi.org/10.18026/cbayarsos.525652>
- Demiröz, K. (2020). Afet kriz yönetiminde sosyal medyanın işlevselliği ve zararları üzerine bir inceleme. *Resilience*, 4(2), 293-304.
<https://doi.org/10.32569/resilience.735807>.
- Dunn, J. R., Schweitzer, M. E. (2005). Feeling and believing: the influence of emotion on trust. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(5), 736.
- Garfin, D.R., Silver, R.C., Holman, E.A. (2020). The novel coronavirus (COVID 2019) outbreak: Amplification of public health consequences by media exposure. *Health Psychology*, 39(5), 355-357.
<https://doi.org/10.1037/hea0000875>
- Goh, T. T., Sun, P. C. (2015). Eaching social media analytics: An assessment based on natural disaster postings. *Journal of Information Systems Education*, 26(1), 27.
- Helton, W. S., Head, J., Kemp, S. (2011). Natural disaster induced cognitive disruption: Impacts on action slips. *Consciousness and Cognition*, 20(4), 1732-1737.
- Houston, J. B., Hawthorne, J., Perreault, M. F et al. (2015). Social media and disasters: a functional framework for social media use in disaster planning, response, and research. *Disasters*, 39(1), 1-22.
<https://doi.org/10.1111/disa.12092>.
- İnal, S., Erdim, L. (2015). Doğal afet nedeniyle post travmatik stres bozukluğu yaşayan bir olguda hemşirelik bakımının planlanmasında fonksiyonel sağlık örüntüleri modeli'nin kullanılması. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2(3), 345-354.
- Jin, Y. (2009). The effects of public's cognitive appraisal of emotions in crises on crisis coping and strategy assessment. *Public Relations Review*. 35(3), 310-313.
<https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2009.02.003>.
- Jones, N.M., Thompson, R.R., Schetter, D.C., Silver, R.C. (2017). Distress and rumor exposure on social media during a campus lockdown. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 114(44), 11663-11668.
<https://doi.org/10.1073/pnas.1708518114>.
- Kadioğlu, M., (2008). Modern bütünlük afet yönetiminin temel ilkeleri, Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), "Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri", JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara, 42ss

- Karancı, A. N. (2008). Afet Zararlarını Azaltmada Psikolojinin Önemi. *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara, 51ss.
- Kırman, F. (2023). Deprem sonrası travmatik stres tepkileri ve sosyal medyada yansımaları. *Antakiyat*, 6(1):15-30.
- Köse, B.G., Karaaslan, M.M., Akbal, Y., (2018). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilerin ölüm kaygısı düzeyleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 27(3), 149-154.
- Li, L., Wang, Z., Zhang, Q., Wen, H. (2020). Effect of anger, anxiety, and sadness on the propagation scale of social media posts after natural disasters. *Information Processing & Management*, 57(6), 1-19. <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2020.102313>.
- Linley, P. A., Joseph, S. (2006). The positive and negative effects of disaster work: A preliminary investigation. *Journal of Loss and Trauma*, 11(3), 229-245.
- Mahat-Shamir, M., Picho-Prelorentzos, S., Kagan, M., Kestler-Peleg, M., Lavenda, O. (2021). Adjustment disorder in the face of COVID-19 outbreak: The impact of death anxiety, media exposure, fear of contagion and hypochondriasis symptoms. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 87(4), 1189-1206. <https://doi.org/10.1177/00302228211034372>
- Martínez-Rojas, M., del Carmen Pardo-Ferreira, M., Rubio-Romero, J. C. (2018). Twitter as a tool for the management and analysis of emergency situations: A systematic literature review. *International Journal of Information Management*, 43, 196-208.
- Murthy, D., Longwell, S. A. (2013). Twitter and disasters: The uses of Twitter during the 2010 Pakistan floods. *Information, Communication & Society*, 16(6), 837-855.
- Palen, L., Hughes, A. L. (2018). Social media in disaster communication. *Handbook of disaster research*, 497-518.
- Sarıkaya, Y. (2013). Ölüm kaygısı ölçeği geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması (Master's thesis, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Shahjahan, R. A., Grimm, A., Allen, R. M. (2021). The “Looming Disaster” for higher education: how commercial rankers use social media to amplify and foster affect. *Higher Education*, 1-17.
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z., Demir, M. (2013). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(4), 23-32.
- Tarakcı, H. N. (2023). Afet İletişimi ve Twitter: Kahramanmaraş Depremi Özelinde Bir İçerik ve Duygu Analizi Araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), 1816-1850
- Tausczik, Y., Faasse, K., Pennebaker, J. W., Petrie, K. J. (2012). Public anxiety and information seeking following the H1N1 outbreak: Blogs, newspaper articles, and Wikipedia visits. *Health Communication*, 27(2), 179–185. <https://doi.org/10.1080/10410236.2011.571759>.
- Thompson, R. R., Jones, N. M., Holman, E. A., Silver, R. C. (2019). Media exposure to mass violence events can fuel a cycle of distress. *Science Advances*, 5(4), 1-6. [DOI: 10.1126/sciadv.aav3502](https://doi.org/10.1126/sciadv.aav3502)
- Turhan, E. H. (2021). Ölüm sosyolojisi ekseninde ölüm kaygısı ve koronavirüs. *Habitus Toplumbilim Dergisi*, 2(2), 85-101.
- Usta, E. Yükseler, M. (2021). Afetlerde sosyal medya kullanımı ve etik ikilemler: İzmir Seferihisar depremi örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 249-269.
- Yılmaz, S. (2019). Afet içerikli haberlerin afetlere karşı toplumsal kapasite geliştirmeye etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 257-271, DOI: 10.21324/dacd.463237
- Zhao, N., Zhou, G. (2020). Social media use and mental health during the COVID-19 pandemic: Moderator role of disaster stressor and mediator role of negative affect. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 12(4), 1019-1038. <https://doi.org/10.1111/aphw.12226>
- Wang, Z., Ye, X. (2018). Social media analytics for natural disaster management. *International Journal of Geographical Information Science*, 32(1), 49-72. <https://doi.org/10.1080/13658816.2017.1367003>.